

Заборонена любов – ще одна правда

У Полтаві представили Івана Мазепу на театральному кону і в бронзі пам'ятника

Алла Підлужна

21 жовтня, 2015 - 10:04

■
■

ФОТО ОЛЬГИ КОВАЛЕНКО

Постать українського гетьмана Івана Мазепи стала предметом художнього дослідження драматурга Анатолія Крима. Втілити його історичну драму «Остання любов Гетьмана» взяли в Полтавському муздрамтеатрі ім. М. Гоголя, запросивши херсонського режисера Сергія Павлюка, який зробив і музичне оформлення вистави.

Іван Мазепа — особистість в українській історії неоднозначна, суперечлива, з не до кінця розгаданими мотиваціями доленосних для країни вчинків і рішень. І досі ламають списи у суперечках науковці, історики, прихильники й опоненти життя славного гетьмана. Усім хочеться докопатися до істини, віднайти історичну правду. У дослідників немає права на фантазію, лише художник владний над правдою, тільки він у змозі переплавляти події конкретного життя у феєрію художнього вимислу. Анатолій Крим здобув таке право своєю драматургією та прозою, а Сергій Павлюк довів його численними достойними театральними постановками, то ж на сценічний продукт такого творчого тандему було дивитися вельми цікаво.

Із подій життя І.Мазепи, А.Крим виокремив чи на найголовнішу емоційну лінію — любов до хрещениці Мотрі, що винесено в назву драми. Однак, ця заборонена любов, сповнена нез'ясованих таємниць, стає лише приводом до розповіді про останні роки життя Гетьмана.

Відповідно до масштабу теми С.Павлюк будує виставу як грандіозне багатопланове дійство. В оркестрі величного історичного масиву подій тема любові «зазвучить» ніжною цнотливою мелодією.

Вражає видовищна сценографія (Ірина Кліменченко), що насичує простір відчуттям національного духу. Тут характерні військові козацькі атрибути, довгі білі полотнища, що нагадують рушники, дерев'яні колеса — мініатюрні подоби вічного коловороту буття, які здатні стати ярмом долі.

Широкими розлогими рухами за допомогою полотнищ замотують персонажів, роблячи з них великі ляльки-мотанки, тільки на обличчях замість спасених хрестів з'являються маски. Загалом, на кону панує світ поетичної України, співочої, задумливої, нескоримої, правдивої.

Коло сцени режисер використовує як можливість показу всіх подій наче на кіноплівці. Під тужливу пісню козака Мамає, прозорі старовинні канти почнеться обіг кола, на якому мізансценами-картинами застигнуть: Мазепа з дівчинкою-хрещеницею під яблунею з блискучими червоними яблуками на тлі зображення персон первородного гріха — Адама та Єви, дерев'яного коня, який ось-ось загарцює під вояком-козаком, і маленька конячка-іграшка, цар Петро I із почтом, який весь час тільки й думає про війну й загарбання інших країн, царський блазень, який глузує над місцем України на мапі імперії. Кадри-картини повторюватимуться у стилі тіньового театру на тлі внутрішньої завіси, що являє собою карту України часів Мазепи, навіть і у зворотній ретроспективі. Так події повертаються до своїх витоків, цей театральний прийом виглядає красномовно.

Сергій Павлюк — майстер театральної метафори, ними сповнений простір цієї вистави, яку можна вважати одним із зразків українського поетичного театру. Родичі — єдиний образ трьох вагітних жінок (Людмила Повар, Аліна Зінченко, Аліна Жмурко), які у Павлюка виступають віщунками, вони — уособлення тих надприродних сил, що здатні втручатися в долю, творити нову реальність, коментувати події. Що й роблять Родичі у виразних українських солоспівах, несподівано з'являючись на сцені й проходячи нею ніби повз дію, через дію, паралельно з нею. Родичі, наче три шекспірівські відьми, і «замісять» виставу, розпочнуть її дивним магічним ритуалом. У залізне корито одна висипле з глечика землю, дві інші наллють води. Що може утворитися з такої суміші? Багнюка... В те корито опустить ноги Мазепа (Василь Голуб) і звернеться до Бога з проханням пробачити гріхи. Його тіло замотають тими ж білими полотнищами, надінуть на обличчя маску. Виразна асоціація — лялька в руках провидіння!

Згодом у те ж корито Мазепі сипатиме червінці суддя Кочубей. Яскрава гіпербола продажності суду, корито ж тут — символ влади.

Візуально вистава витримана в тонкому естетичному стилеві, доповнюють картину й вигляд автентичних костюмів. Вигадливий пластичний малюнок (Юрій Бусс) підсилює відчуття притчі, обрядовості, краси національних традицій, масштабності сценічної оповіді. Звукоряд пронизано українською мелодикою, небанальною, живою автентикою звучання. Присутні в партитурі гуркіт грому й блискавки підсилюють емоційні піки ключових картин.

Ненав'язливо, але чітко через виставу проходить тема відносин України і Росії, наголошується на історичній тягlostі існуючих розбіжностей. Виразні фрази, наприклад: «Україна — самоцвіт у короні російського царства», «Язык можно сломать об это хохляцкое наречие!», «Ты для него кум и брат... младший!» ілюструють загальне тло україно-російських протиріч, що зараз набули особливої актуальності.

На центральному образі Мазепи лежить основне емоційно-психологічне навантаження. З його ключового вислову: «Двох я любив — Мотрю й Україну!», режисер робить визначальною любов до батьківщини. Тому й виходить Мазепа у В.Голуба насамперед громадським діячем. У ньому нуртує підспудна могутня сила волі, він — харизматична особистість, думає лише про долю народу, країни. Уміло маневрує у розмовах із Петром, як особисту трагедію сприймає зраду Кочубея (Сергій Козир). У сценах кохання з Мотрею (Олександра Галатченко) Мазепа-Голуб збентежений, він прагне любові, але розуміє всю глибину її гріховності. Вирішення вистави, втім, виключає наявність будь-яких сексуальних мотивів між Мазепою та Мотрею.

Надзвичайно переконливі у своїх почуттях до Гетьмана ще дві жінки. Любі, дружині Кочубея (Маргарита Томм) доводиться зіграти трагедію жінки, яка дізнається, що її суперницею в коханні стає власна дочка. Звабливість, спокуса, хтивість — Люба-Маргарита наполеглива у своєму натиску, але Мазепа незворушний. Також не отримує бажаного і графиня Ганна Дольська. Наталя Сизова в образі гордої польки проводить віртуозну, вишукану сцену зваблення. Як граційно виглядає вона в темному плащі на дерев'яному коникові!

Ще один виразний образ проходить через усю виставу — клубки червоної вовни. Їх плетуть, розмотують, накидають на шию Мазепі. Багатозначна метафора нитки життя, заплутаності ситуації, плетіння інтриг. Кривавою цівкою в'ється нитка по білій сорочці, але ж як співають у пісні: «Червоне — то любов...»

Драматург, режисер і всі творці вистави створили образ свого Мазепи, своєрідний та переконливий. Його пристрасть і душевна драма перевтілились у любов до батьківщини, заради неї він відмовив собі у чоловічому щасті. Вистава, в якій філігранно збалансовані драматургічні лінії, психологічні сенси, де сюжет у фіналі набуває логічного завершення обігу кола життя, дозволяє говорити про сьогоднішній романтичний театральний погляд на велич постаті Мазепи. Так, він достойний державний муж, і все ж, у глибині душі жевріє щирим жалем за останнім коханням гетьмана, якому не судилося бути...

Алла ПІДЛУЖНА, театрознавець

Газета:

№190, (2015)

Рубрика:

Культура